

ĮGYVENDINANČIOJI INSTITUCIJA	LIETUVOS RESPUBLIKOS SUSISIEKIMO MINISTERIJA
PASLAUGŲ PIRKĖJAS	AB „VIA LIETUVA“
PASLAUGŲ TEIKĖJAS	UAB „TYRENS LIETUVA“
TERITORIJŲ PLANAVIMO DOKUMENTO PAVADINIMAS	VALSTYBINĖS REIKŠMĖS MAGISTRALINIO KELIO A10 PANEVĖŽYS–PASVALYS–RYGA SUSISIEKIMO KOMUNIKACIJŲ INŽINERINĖS INFRASTRUKTŪROS VYSTYMO PLANAS
TYRIMAI	ARCHEOLOGINIO POBŪDŽIO VERTINGŲJŲ SAVYBIŲ BUVIMO TIKIMYBĖS IR ARCHEOLOGINIŲ TYRIMŲ PRIVALOMUMO ĮVERTINIMO PAŽYMA

TERITORIJŲ PLANAVIMO DOKUMENTO PAVADINIMAS	VALSTYBINĖS REIKŠMĖS MAGISTRALINIO KELIO A10 PANEVĖŽYS–PASVALYS–RYGA SUSISIEKIMO KOMUNIKACIJŲ INŽINERINĖS INFRASTRUKTŪROS VYSTYMO PLANAS
ĮGYVENDINANČIOJI INSTITUCIJA	LIETUVOS RESPUBLIKOS SUSISIEKIMO MINISTERIJA
PASLAUGŲ PIRKĖJAS	AB „VIA LIETUVA“
PASLAUGŲ TEIKĖJAS	UAB „TYRENS LIETUVA“
PROJEKTO NUMERIS	25ARH0016
TERITORIJŲ PLANAVIMO RŪŠIS	SPECIALIOJO TERITORIJŲ PLANAVIMO DOKUMENTAS SUSISIEKIMO KOMUNIKACIJŲ INŽINERINĖS INFRASTRUKTŪROS VYSTYMO PLANAS
ETAPAS	PARENGIAMASIS ETAPAS
STADIJA	TYRIMAI
DOKUMENTO PAVADINIMAS	ARCHEOLOGINIO POBŪDŽIO VERTINGŲJŲ SAVYBIŲ BUVIMO TIKIMYBĖS IR ARCHEOLOGINIŲ TYRIMŲ PRIVALOMUMO ĮVERTINIMO PAŽYMA
IŠLEIDIMO DATA	2025

RENGĖJAS	KVALIF. PATVIRT. DOK. NR.	PAREIGOS	VARDAS, PAVARDĖ	PARAŠAS
 TYRÉNS	A1416	Teritorijų planavimo vadovas	Remigijus Šimkus	
	13927	Statinio projekto vadovas	Audrius Stonius	
	A2207	Projekto vadovė	Lina Norkienė	

**VALSTYBINĖS REIKŠMĖS MAGISTRALINIO KELIO
A10 PANEVĖŽYS – LATVIJOS SIENA (ŠKILINPAMŪŠĖ)
SUSISIEKIMO KOMUNIKACIJŲ INŽINERINĖS
INFRASTRUKTŪROS VYSTYMO PLANO PARENGIMUI
BŪTINO ARCHEOLOGINIO POBŪDŽIO VERTINGŲJŲ
SAVYBIŲ BUVIMO TIKIMYBĖS IR ARCHEOLOGINIŲ
TYRIMŲ PRIVALOMUMO ĮVERTINIMO PAŽYMA**

Gintautas Zabiela

Nekilnojamo kultūros paveldo apsaugos
specialisto atestato nr. 0206

2025 05

Valstybinės reikšmės magistralinio kelio A10 Panevėžys – Latvijos siena (Škilinпамūšė) apie 57 km ruožas tarp Stanionių (Panevėžio r., Pajstrio sen.) ir Škilinпамūšio (Pasvalio r., Saločių sen.) yra 2 rajonų teritorijoje – Panevėžio rajono Pajstrio seniūnija ir Pasvalio rajono Pumpėnų, Pasvalio apylinkių ir Saločių seniūnijose. Magistralė numatoma rekonstruoti esamos magistralės aplinkoje. Esamas magistralinis kelias yra 1997–2000 m. rekonstruotas senesnis kelias Panevėžys – Bauskė (Latvija). Šių darbų metu jokie archeologiniai tyrimai nevykdyti.

Planuojama teritorija (iki 50 m į abi puses nuo esamos magistralės) pietinėje dalyje patenka į Vidurio Lietuvos žemumos Nevėžio moreninės lygumos šiaurinę dalį (maždaug iki Petruliškio kaimo, vidurinėje dalyje – į Mūšos – Nemunėlio moreninės lygumą (iki Raudonпамūšio kaimo), šiaurinė dalis – į Žiemgalos moreninę lygumą. Riba tarp pastarųjų dviejų yra Linkuvos moreninis kalvagūbris Raudonпамūšio kaimo teritorijoje. Visa teritorija pasižymi lygiu arba beveik lygiu reljefu, kuriame išsiskiria paskiros neaukštos lėkštašlaitės kalvos. Pietinėje dalyje magistralė praeina Įstro upelio senslėnio krantais (daugiau kairiuoju (vakarinu) krantu, vidurinėje dalyje priartėja prie Svalios ir Pyvesos kairiųjų (vakarinių) krantų, šiaurinėje dalyje praeina aukštesniu Mūšos dešiniuoju (rytiniu) krantu. Žemės dabar daugumoje yra melioruotos, upeliai kanalizuoti (išskyrus didžiuosius), miškai reti, nedideli. Senųjų vandens telkinių buvimas magistralės aplinkoje didina nežinomo archeologijos paveldo aptikimo tikimybę būsimų statybų vietose.

Archeologinio pobūdžio vertingųjų savybių buvimo tikimybės ir archeologinių tyrimų privalomumo įvertinimas atliktas remiantis archyviniais (Valstybės archeologijos komisijos medžiaga, Panevėžio ir Pasvalio rajonų archeologinių žvalgymų ataskaitos) bei publikuotais (pradedant 1899 m. F. Pokrovskio Kauno gubernijos archeologiniu žemėlapiu) šaltiniais, atskirų archeologijos paveldo rūšių sąvadais bei esamų kultūros paveldo registru. Paskiros surinktos informacijos pozicijos buvo verifikuojamos vietoje susipažįstant su esama situacija, nes nuo 2025 m. galiojančiame PTR įvedus žemės sklypo valdytojo sutikimą, be kurio Kultūros paveldo departamentas nebeišduoda leidimo, detalesni archeologiniai žvalgymai tapo neįmanomi (planuojamos teritorijos apima tūkstančius sklypų savininkų). Ši aplinkybė pirminio planavimo stadijoje, kuomet dar nėra parinkti galutiniai projektiniai sprendiniai, iš esmės nekliudo esamos situacijos įvertinimui archeologinio ir kitų rūšių kultūros paveldo aspektais.

Į maždaug 100 m pločio magistralės aplinką (po 50 m į abi puses) nuo esamos magistralės patenka net 12 valstybės saugomų kultūros paveldo objektų – 1989 m. įvykusiame Baltijos kelyje dalyvavusių rajonų ženklų: Stanionių kaime – Šiaulių ženklas I (33322) (ilustracija 1),

Pajstrio kaime – Šiaulių ženklas II (33323), Pakaušio kaime – Telšių ženklas (33231) (visi Panevėžio r., Pajstrio sen.), Sereikonių kaime – Šiaulių ženklas IV (33325), Smilgelių kaime – Šiaulių ženklas III (33324) (visi Pasvalio r. Pumpėnų sen.), Talačkonių kaime – Radviliškio ženklas (33326); Kelmės ženklas (33327) ir Pasvalio ženklas (33328), Diliauskų kaime – Klaipėdos ženklas II (43441) (visi Pasvalio r. Pasvalio apylinkių sen.), Ažuolpamūšės kaime – Klaipėdos ženklas I (33329), Puškonių kaime – Puškonių ženklas (33330), Morkūnų kaime – Pakruojo ženklas (33320), Šalnaičių kaime – Biržų ženklas (43443) (visi Pasvalio r. Saločių sen.). Šie 12 ženklų nėra baigtinis panašių paminklų skaičius greta magistralės, tik kad kiti nėra įtraukti į valstybės saugomi kultūros paveldo objektų registrą, pvz. Raudonpamūšės kaime (Pasvalio r. Saločių sen.) esantis Akmenės ženklas (ilustracija 2).

Be šių ženklų į minėtą maždaug 100 m pločio magistralės aplinką patenka 4 kiti registruoti kultūros paveldo objektai ar jų teritorijų dalys: Pumpėnų (Pasvalio r., Pumpėnų sen.) žydų kapinės (20731) (ilustracija 3), Raudonpamūšės dvaro (433) alėjos dalis (ilustracija 4), Škilinpamūšės dvaro (436) alėjos dalis (ilustracija 5) (abu Pasvalio r., Saločių sen.). Papyvesių kaime (Pasvalio r., Pasvalio apylinkių sen.) magistralę kerta siaurojo geležinkelio komplekso (21898) Panevėžio – Biržų ruožas (21899), kuris esamos magistralės vietoje yra nuardytas, tačiau jo vieta įeina į saugomą kultūros paveldo objekto teritoriją (ilustracija 6).

Mažiausiai 5 vietose irgi būta archeologinio paveldo objektų – senkapių ar pilkapių, tačiau jų tikslesnės vietos dėl nemažo laiko tarpo tarp duomenų apie juos užfiksavimo (dažniausiai tai 1935 m. – Lietuvos žemės vardyno ar Valstybės archeologijos komisijos anketos) ir dabar labai ištuštėjusių kaimų nustatyti neįmanoma. Pajstrio kaime minimas Milžino kapas (*Kultūros paveldo departamento Paveldosaugos biblioteka. Valstybės archeologijos komisijos medžiaga*, f. 1, ap. 1, nr. 67, p. 201–202), Vanagiškių kaime randama senovinių ginklų (*Kultūros paveldo departamento Paveldosaugos biblioteka. Valstybės archeologijos komisijos medžiaga*, f. 1, ap. 1, nr. 61, p. 152) (abu Panevėžio r., Pajstrio sen.), Šlamų kaime (Pasvalio r., Pasvalio apylinkių sen.) buvo Milžinkapis (*Kultūros paveldo departamento Paveldosaugos biblioteka. Valstybės archeologijos komisijos medžiaga*, f. 1, ap. 1, nr. 18, p. 286–296), Ramužių kaime rasta radinių (*Kultūros paveldo departamento Paveldosaugos biblioteka. Valstybės archeologijos komisijos medžiaga*, f. 1, ap. 1, nr. 49, p. 49), Morkūnų kaime (Pasvalio r., Saločių sen.) randama žmonių kaulų (*Kultūros paveldo departamento Paveldosaugos biblioteka. Valstybės archeologijos komisijos medžiaga*, f. 1, ap. 1, nr. 49, p. 40). Magistralinio kelio A10 Panevėžys – Latvijos siena (Škilinpamūšė) gamtinė – geografinė aplinka ir planuojamos magistralės aplinkoje žinomos 5 vietos, kuriose aptikta žmonių

palaidojimų ar radinių, rodo, kad magistralės rekonstrukcijos metu yra tikimybė aptikti tiek nežinomų kapaviečių, tiek ir kitų rūšių archeologijos vertybių (kaip rodo praktika – daugumoje senųjų gyvenviečių liekanų). Tiksliausias jų ištyrimo būdas yra archeologiniai žvalgymai magistralės statybos darbų pradžioje nuimant viršutinį žemės sluoksnį. To juridinis pagrindas yra Paveldo tvarkybos reglamento PTR 2.13.01:2022 „Archeologinio kultūros paveldo tvarkyba“, punktas 7.8, reikalaujantis tokių darbų žemės judinimo darbus atliekant didesnėse nei 5 ha teritorijose.

Valstybinės reikšmės magistralinio kelio A10 Panevėžys – Latvijos siena (Škilinпамūšė) susisiekimo komunikacijų inžinerinės infrastruktūros vystymo planą esamos trasos vietoje pirmiausia reikia derinti su Kultūros paveldo departamentu, nes tai susiję su 16 saugomų istorines, architektūrines, memorialines, inžinerines ir kraštovaizdžio vertes turinčių objektų perkėlimu (minėtų Sąjūdžio kelią žyminčių rajonų ženklų atvejais) ar teritorijų koregavimu (dėl etinių dalykų tą bus sunkiai įmanoma padaryti Pumpėnų žydų kapinių atveju). Galimos archeologijos vertybės projektuojamam magistralės išplėtimui esminio poveikio neturės, nes joms atsiradus suprojektuotoje magistralėje jas bus galima iširti.

Gintautas Zabiela

ILIUSTRACIJOS

1. Šiaulių ženklas I (33322) - kryžius Stanionių kaime iš pietų.

2. Akmenės ženklas - akmuo Raudonpamūšės kaime iš šiaurės vakarų.

3. Pumpėnų žydų kapinės (20731) iš pietų.

4. Raudonpamūšės dvaro (433) alėjos dalis iš rytų.

5. Škilinпамūšės dvaro (436) alėjos dalis iš rytų.

6. Papyvesių kaime magistralę kertantis siaurojo geležinkelio komplekso (21898) Panevėžio – Biržų ruožas iš šiaurės rytų.